

Nr 162.

*Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen angående pension
åt husmodern vid statens uppfostringsanstalt å Bona
Johanna Kristina Andersson; given Stockholms slott den
15 mars 1918.*

Under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen medgiva,

att till husmodern vid statens uppfostringsanstalt å Bona Johanna Kristina Andersson må, räknat från och med år 1919, från allmänna in-
dragningsstaten utgå en årlig pension av sexhundrafemtio kronor, så länge hon förbliver ogift.

De till ärendet hörande handlingar skola tillhandahållas vederbörande utskott.

Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Eliel Löfgren.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 15 mars 1918.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern EDÉN,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena HELLNER,
 Statsråden: PETERSSON,
 SCHOTTE,
 PETRÉN,
 NILSON,
 LÖFGREN,
 friherre PALMSTIERNA,
 RYDÉN,
 UNDÉN,
 THORSSON.

Chefen för justitiedepartementet statsrådet Löfgren anförde:

Angående
 pension åt
 husmodern
 vid statens
 uppfostrings-
 anstalt å Bona
 Johanna Kri-
 stina Anders-
 son.

»Uti underdånig skrivelse den 26 januari 1918 har styrelsen för statens uppfostringsanstalt å Bona hemställt om åtgärders vidtagande för beredande av pension åt husmodern vid anstalten Johanna Kristina Andersson.

Handlingarna i detta ärende utvisa, att Johanna Kristina Andersson är född den 21 juli 1855 och alltså nu uppnått en ålder av nära 63 år, att hon den 7 december 1904 antagits att från och med den 1 januari 1905, då anstalten började sin verksamhet, tills vidare vara husmoder vid anstalten samt att hon därefter oavbrutet innehaft denna tjänst.

Till den 1 januari 1918 har anstalten varit uppförd å extra stat. Enligt den stat, som gällde för anstalten under dess första verksamhetstid, var avlöningen till husmodern bestämd till 300 kronor i lön och 200 kronor i tjänstgöringspenningar, vartill kommo två ålderstillägg

efter fem och tio års tjänstgöring, vardera å 50 kronor. Dessutom skulle hon åtnjuta fritt husrum samt fri kost. Vid den löneroglering, som genomfördes vid 1911 års riksdag för befattningshavare vid anstalten, bestämdes husmoderns avlöning till — förutom fri kost och uppvärmd bostad — 500 kronor i lön och 100 kronor i tjänstgöringspenningar. Samtidigt höjdes ålderstilläggen till vardera 75 kronor. Husmoderns kontanta slutavlöning uppgick sålunda till 750 kronor.

Sedan 1917 års riksdag fattat beslut om anstaltens uppförande på ordinarie stat, har Kungl. Maj:t den 25 juni 1917 fastställt ny avlöningsstat för anstalten att gälla från och med den 1 januari 1918. Enligt denna stat skall husmodern åtnjuta, jämte fri kost och fritt husrum med nödigt bränsle samt 50 kronor i beklädnadsersättning, 700 kronor i lön, varjämte lönen efter fem år kan höjas med 50 kronor och efter tio år med ytterligare 50 kronor. Pensionsunderlaget för henne utgör enligt samma stat lönen jämte i förekommande fall intjänade ålderstillägg eller sålunda högst 800 kronor.

Enligt lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänst innehavares rätt till pension inträder rätt att komma i åtnjutande av hel pension för kvinnlig tjänst innehavare vid uppnådda 60 levnadsår och 30 tjänstår. Enligt de för befattningshavare vid Bonaanstalten utfärdade särskilda villkor och bestämmelser för åtnjutande av de med ordinarie befattning vid anstalten förenade avlöningsförmånerna skall i fråga om dylik befattningshavares skyldighet att avgå från tjänsten ävensom i fråga om rätt till pension gälla vad i nyssnämnda lag finnes stadgat, dock att den, som med eller under år 1918 tillträtt eller tillträder ordinarie befattning vid anstalten, skall vara underkastad de förändrade bestämmelser uti berörda hänseende, som under samma år kunna varda meddelade. Sistnämnda förbehåll hade sin grund däri, att fråga uppstått, att pensionsåldern för vissa befattningshavare vid anstalten -- bland dem dock icke husmodern — skulle bestämmas lägre än vad i nyssnämnda lag föreskrives såsom allmän regel. Några dylika förändrade bestämmelser hava emellertid ännu ej utfärdats.

Då Johanna Kristina Andersson vid 1918 års ingång redan uppnått 60 års ålder, ansåg anstaltens styrelse sig ej kunna för henne utfärda konstitutorial å husmodersbefattningen, men, då Johanna Kristina Andersson fortfarande var tjänstduglig, förordnade styrelsen henne att tillsvidare mot den i stat anslagna lönen jämte ålderstilläggen uppehålla befattningen.

Allt sedan den 1 januari 1912 har i enlighet med ett av 1911 års riksdag fattat beslut årligen från Johanna Kristina Anderssons lön avdragits 25 kronor, motsvarande den pensionsavgift, vilken enligt lagen

angående civila tjänst innehavares rätt till pension skulle av henne hava erlagts såsom bidrag till egen pensionering, om berörda lag varit å henne tillämplig.

Styrelsen för
statens upp-
fostrings-
anstalt å
Bona.

Uti sin förut berörda underdåniga skrivelse har styrelsen anfört, bland annat, följande:

Då det vid Bonaanstaltens trädande i verksamhet gällde att för husmodersbefattningen förvärva en lämplig och kompetent person, hade delegerade för anstaltens anordnande, vilka intill 1905 års ingång fungerat som anstaltens styrelse, ansett sig böra i främsta rummet tillse, att för befattningen erhöles en person, som vore van vid ett större lantushåll och ägde förmåga att för dennas utspisning på ett praktiskt och ekonomiskt sätt använda vad vid anstaltens jordbruk och kreatursskötsel producerades. Givetvis borde hon ock i egenskap av husmoder hava god hand icke blott med tjänstfolk utan ock med de elever, vilka anvisades till biträde i kök och bageri, vid slakt, rengöring m. m. Nu angivna egenskaper hade naturligtvis icke kunnat med visshet påräknas hos en yngre kvinna och ej heller hade varit att förvänta, att befattningen skulle locka många sökande med hänsyn till dess krävande art och den jämförelsevis låga avlöning, som bjöds. Bland de sökande hade, på sätt förut nämnts, utsetts förenämnda Johanna Kristina Andersson, vilken vid antagandet redan uppnått 49 års ålder och förut varit anställd i enskild tjänst.

Johanna Kristina Andersson hade i allo visat sig motsvara de förväntningar, som på henne ställts. Hon hade på ett synnerligen förtjänstfullt och pliktroget sätt skött sina åligganden samt tillvunnit sig sina överordnades odelade förtroende. Därest hon med innevarande års ingång erhållit konstitutorial å husmoderstjänsten, skulle hon, enär hon icke innehade mera än tretton tjänstår, enligt gällande pensionslag varit berättigad till en avkortad pension av 346 kronor 67 öre. Det vore uppenbart, att detta belopp icke — allra minst under nu rådande dyrtid — skulle förslå till ens det tarvligaste livsuppehälle. Innan Johanna Kristina Andersson kommit i statstjänst, hade hennes löneförmåner icke medgivit avsättande av några medel för tryggande av hennes existens under ålderdomen och efter tillträdet av sin befattning å Bona hade hon ej heller kunnat göra några besparingar, då hon haft nära anhöriga att understödja. Med den ålder hon nu uppnått kunde hon givetvis ej länge bibehålla den vigör, som erfordrades för den krävande tjänsten vid Bona. Det hushåll, hon nu förestode, omfattade för närvarande 232 elever och 10 å 15 befattningshavare. Därest hon på grund av sjukdom eller avtagande krafter bleve oförmögen till tjänstgöring, stode hon utan varje existensmedel.

I fråga om pensionens storlek ansåge styrelsen, att billighetsskäl talade för att pensionen finge efter eljest brukliga grunder beräknas efter den avlöning, hon åtnjöt efter den från och med år 1912 gällande lönestaten eller med intjänade ålderstillägg 650 kronor. Styrelsen förbisåge härvidlag icke, att hennes tjänstår icke uppginge till mer än 13, men på grund av de förut omförmälda omständigheter, som föranlett hennes antagande, och med hänsyn till värdet och betydelsen av hennes arbete i anstaltens tjänst under dess organisationsår, funne styrelsen pensionsbeloppet icke kunna sättas lägre, om hennes ålderdom skulle bliva någorlunda tryggad.

På grund av det anförda har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att från och med år 1919 bevilja Johanna Kristina Andersson en årlig pension av 650 kronor.

Statskontoret, som fått sig anbefallt att avgiva utlåtande i ärendet, har förklarat sig ej kunna tillstyrka, att pensionen i fråga sättes så högt som till 650 kronor, vilket belopp skulle tillkommit Johanna Kristina Andersson i pension först efter väsentligt längre tids tjänstgöring. Därest hon blivit överflyttad å ny stat, skulle pensionen på grund av den jämförelsevis korta tjänstetiden av 13 år icke kunnat uppgå till högre belopp än i runt tal 350 kronor. En sådan pension torde emellertid i förevarande fall böra betraktas såsom allt för låg. Statskontoret ville därför med hänsyn till den synnerligen krävande befattning, som Johanna Kristina Andersson med utmärkt goda vitsord bestritt, hemställa, det täcktes Kungl. Maj:t i proposition föreslå riksdagen medgiva, att till Johanna Kristina Andersson finge, räknat från och med 1919 års början, från allmänna indragningsstaten utgå en årlig pension av 500 kronor, så länge hon förbleve ogift.

Statskontoret.

Att Johanna Kristina Andersson, vilken alltsedan Bonaanstaltens trädande i verksamhet på ett synnerligen förtjänstfullt sätt bestritt den krävande befattningen som husmoder vid anstalten, vid sin avgång ur tjänsten beredes pension med skäligt belopp, torde icke vara annat än överensstämmande med billighet. Med avseende å pensionens belopp är att märka, att, på sätt förut framhållits, Johanna Kristina Andersson skulle, om hon blivit överflyttad å ny stat, varit berättigad till en pension, som på grund av hennes jämförelsevis korta tjänstetid icke kunnat uppgå till högre belopp än i runt tal 350 kronor. Detta belopp har emellertid statskontoret på grund av vad i ärendet upplysts om befattningens art och det utmärkta sätt, varpå Johanna Kristina Andersson fullgjort sina åligganden, ansett allt för lågt samt hemställt om det sökanden föreslagna pensionsbeloppets höjande med 150 kronor till 500 kronor. Mig förefaller det emellertid, som om pensionen, även på detta sätt förhöjd, skulle bliva väl knappt tillmätt och som om de skäl, statskontoret åberopat till stöd för den av detsamma ifrågasatta förhöjningen, böra föranleda, att pensionen sättes något högre än enligt statskontorets förslag. I detta hänseende vill jag i främsta rummet framhålla, huru anstaltens verksamhet under senare år svällt ut till en omfattning, som vid tiden för Johanna Kristina Anderssons tillträde till husmodersbefattningen icke ens tillnärmelsevis kunnat förutses. Redan under år 1913

*Departements-
chefen.*

överskred elevantalet det högsta antal, 96, för vilket den var avsedd, och har elevantalet alltsedan dess varit i stark stegring, så att detsamma, på sätt förut nämnts, vid tiden för avlåtandet av Bonastyrelsens förenämnda skrivelse uppgick till ej mindre än 232 eller 136 mer än det, för vilket anstalten ursprungligen beräknats. En följd härav har blivit den, att, då anstaltens köksanordningar ej varit avsedda för så stort antal elever, tillredningen av maten på senare tiden delvis måst ske i två omgångar, något som givetvis i hög grad ökat husmoderns besvär. Med särskild hänsyn till vad nu sagts samt det berömvärda sätt, varpå Johanna Kristina Andersson fullgjort sina för varje år allt mera krävande åligganden, synes det mig, som om den höjning i pensionsbeloppet, som statskontoret föreslagit, bör ökas med ytterligare 150 kronor samt pensionen för henne alltså bör föreslås till 650 kronor eller det belopp, vartill Bona-tyrelsen ansett, att pensionen för Johanna Kristina Andersson borde sättas, om hennes ålderdom skulle bliva någorlunda tryggad i ekonomiskt avseende. Med bifall härtill skulle pensionen i allt fall komma att med 150 kronor understiga det belopp, varmed hel pension för husmodern ansetts böra sättas i den nya staten.

Med stöd av vad jag sålunda anført får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att till husmodern vid statens uppfostringsanstalt å Bona Johanna Kristina Andersson må, räknat från och med år 1919, från allmänna indragningsstaten utgå en årlig pension av sexhundrafemtio kronor, så länge hon förbliver ogift.»

Till vad föredraganden sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt täcktes Hans Maj:t Konungen lämna bifall; och skulle proposition av den lydelse bilaga vid detta protokoll utvisar avlåtats till riksdagen.

Ur protokollet:
Henry Lindberg.